

mnogim srenjam samostalnost vzela ter so se v novo, večjo „krajno“ srenjo zložile.

Z enako naglico so se postave kovale, druga za drugo. In ker se v naglici na vse pomisliti ne more, se popravljajo in krpajo v enomer prenačljene postave in z novimi zamenjavajo, tako da postay, postavnih dodatkov ni ne konca ne kraja. — Čeravno so ljudske razmere priproste in prvotne ostale, kakoršne so bile, so vendar pomnožili advokate in vpeljali notarjev, katerih bi ljudstvo pri svojih uradnijskih opravilih čisto lahko pogrešalo.

Da ne omenimo mnogih drugih, kmetijskim srenjam silno škodljivih postav, kakor one o prosti ženitvi, o prosti razdelitvi zemljišča itd., vzamemo tukaj le še v misel, kako da se kmetijski stan — v imenu višje purgarske inteligencije — pri vseh volitvah v umetno napleteno manjšino stavlja. Kmetiske občine smejo voliti zastopnikov v okr. odbor, v deželni zbor, po najnovejši volilni postavi bodo naravnoč volile še v drž. zbor; ali po premedenih volilnih postavah ni ljudstvu mogoče, po številu duš in po znesku davka primerne števila zastopnikov si pridobiti! — Ko so se tako vse razmere javnega življenja zamotale in več menj pokazile, se je slednjič še podpiral nemir med državo in cerkvijo, med cerkvijo in šolo, ter je povsod razdvoj, njedanje in splošna nevolja.

Cerkvene zadeve.

Zgodovina lavantinske škofije.

Stolni kapitel ali zbor lavantinski.

Že 20. avgusta leta 1212., torej 16 let po prejšnjem kakor lavantinsko škofijo, ustanovil je veliki škof solograški, Eberhard II. v mestecu sv. Andraža v labodski dolini samostan za korarje, ki so živeli po redu sv. Avguščina in se zatorej imenovali „avguščinski redovniki“ ali korarji. Redovniki so opravljali v stolni cerkvi poznejšega lavantinskega škofa službo korarjev; njih prošt pa je bil višji dijakon lavantinske vladikovine.

Po raznih nezgodah je pa ta samostan sčasoma toliko ubožal, da si korarji po smrti svojega prošta Franca Jurja Mesnerja, 10. junija 1798 niso upali več novega prošta izvoliti. Vsled tega je red Avguštnarjev propal. — Še le 10. aprila 1825 je cesar Franc I. vsled prošnje tadešnjega lavantinskega knezoškofa Ignacija ustanovil novi stolni kapitel za lavantinsko škofijo. Imel je kapitel po cesarjevi določbi prošta s tremi korarji, kojim je plača odkazana bila iz cerkvenega zavoda, in šest častnih korarjev. Tako uredjen je ostal lavantinski kapitel do l. 1846. 3. dne marteja t. l. je pa cesar Ferdinand I. vsled prošnje knezoškofa Frančiška Kutnarja dovolil in določil,

da naj ima lavantinski stolni kapitel v prihodnje 6 korarjev ali kapitularjev, naime: infuliranega prošta, infuliranga dekana in 4 korarje; poleg teh pa 6 častnih korarjev. Da je od l. 1859 sem tudi mariborski mestni župnik ud lavantinskega stolnega kapitela, smo že prej omenili.

Prošti lavantinskega stolnega kapitela ali redništva so bili do zdaj: Jelšenak Jan. Pavel 1825—1827; Friedrich Franc 1835—1866; Piki Mihael, 1866—1867; Dr. Vogrin Lovro, 1867—1869 in sedanji preč. prošt Sorčič Franc 1870.

Duhovšnica lavantinske škofije.

Po srečno odpravljenih Jožefinskih generalnih semeniščih, katere so se začele leta 1783 in nezmerno veliko škode v kat. cerkvi napravile, ste imele lavantinska in krška škofija vkupno semenišče in bogoslovne šole v Celovcu. Jeseni leta 1850 so potem rajni knezoškof Anton Martin Slomšek en del duhovšnice, to je 4. leto lavantinskih bogoslovcev v šent Andraž preselili, naj bi svoje bogoslovce vsaj eno leto v svoji hiši in pod svojimi očmi imeli in jih tu za pastirsko službo in za prejem mešnikovega reda pripravljali. — L. 1859 v jeseni je pa lavantinska škofija o preselitvi škofovega sedeža na Štirsko po prizadevanju in žrtovanju knezoškofa Antona Martina in vse hvale vredne duhovščine svoje lastno semenišče z bogoslovskimi šolami v Mariboru dobila.

Gospodarske stvari.

Gnojenje vinskih trt s kalijem (potašljem.)

Ker vinorejcu mnogokrat mogoče ni, večjih vinogradov tako pognojiti kakor bi rad in bi treba bilo, porabi vendar vsako leto vsaj toliko gnojnega materiala, da pognoji brajdam in sepom (žlakom), odkodar tudi bližnjim, navzdol zasajenim trtam hranilne moči dohajajo. Vse je pa na tem, kako in s čim da se gnoji, in kako da se gnojenje ceneje in lažje godi, posebno dan denešnji, ko se delo kakor tudi gnojni material vedno dražje plačevati mora.

Namen mi ni, obširno razlagati gnojenje vinogradov; hočem le razglasiti poskušnjo, ki se je pri meni prav dobro obnesla, namreč gnojiti vinske trte s kalijem ali potašljem. S popisom te poskušnje bi rad vinorejce spodbudil, da tudi oni poskusijo in vspeh svojim rojakom naznani.

Vsakdo ve, da se mora zemlji, kadar je izmolžena, z gnojem sopet nadomestiti, kar je rastlina na njej posrkala, inace dobrega pridelka ni. Trta dobiva hranilne moči iz zemlje, na kateri raste; kar je toraj popije, se mora zemlji pognojenju vrneti. Dopričano pa je, da ravno trtin pepel več kakor ktere koli lesne sorte (vrste) ogelnuokislega kalija (potašlja) v sebi ima. Ta pa je duša vsemu rastlinskemu življenju.

Znano je tudi, da trsni porobek (štreclj=wurzelstock) ves oživi, krepko poganja in obilnejše nastavlja, če se zemlja okoli njega z navadnim popelom umesi. Tako se tedaj s peščico pepela iz drv zemlji obilno povrne, ako se rezniki požgejo in pepel v pognojenje trsja porabi, kar posebno v onih krajih izvrstno ugaja, kder je malo drv. Naj povem zdaj svojo dejansko skušnjo.

Na solčnem zidu svojega dvorišča sim si zasadil trto rudečega kraljevega španjola (Gutedel), ki je prav krepko rasel in pred 3 leti v prvič kacij 20 grozdov rodil. Do meseca avgusta je trs z grozdem vred brez vse premembe lepo se razvijal, naenkrat pa začne oboje vidoma slabeti, spoznati pa nisem mogel, odkod to? Trsovega listja se prima rja in listje se krči, grozdje pa v razvitku zaostaje, le za silo dozori ter je bilo blede in slabega okusa. Misliti si druga nisem mogel, kakor da je kaki mrčes korenine poškodoval, ali pa, da je sploh zemlja oslabela. Sklenem toraj po nagli pomoči nimo odpraviti.

Odgrniti pustim zemljo noter do korenin, vzamen $\frac{1}{2}$ funta priprostega potašlja, ga podelam s zemljo ter zasujem ž njo korenine; in ker je bila silna vročina, ukažem nekoliko dni trs z vodo po malem zalivati. — Ker je grozdje z listjem vred že ugonobljeno bilo, nisem ono leto druga še mogel zapaziti, kakor da je bolezen naenkrat ustavljena bila, kajti mlado perje na trsovih vršičih je mahoma prav lepo zeleno postalo.

Kako vesel sim pa bil prihodnjo spomlad, ko vidim, da so mladike vse zdrave lepo zelenele, mnogo grozdov nastavile in krepko rasle! Od cvetenja do popolnega dozorenja so se čisto v redu razvile, grozdčki niso imeli, kakor je pri tem trsu na brajdah navadno, redko razstavljenih, blede — rudečih jagod, marveč kakor od španjola sredi drugega trsja v dobri zemlji bili so grozdi zagorelorudeči, prekomerno veliki z debelimi jagodami.

Lansko leto ponovim gnojenje s kalijem in vspeh je bil ravno tako povoljen; trs nastavi ne navadno čvrstih mladik, les je bil zdrav, plodna očesa krepke. Kakih 100 grozdov pustim na trsju do 4. decembra, ko je namreč prvi mrz nastopil, do katerega časa je tudi listje zeleno ostalo, kakor je bilo poletni čas. — Grozdje je pa bilo tako sladko in okusno, da ne more bolj biti.

Po večem se s kalijem se ve da vinogradi gnojiti ne dajo; ker pa posamesnih trsov ni težko po tem načinu gnojiti, in ker cent kalija le 10 gl. stane, blizo toliko kot navadnega pepela, bode vinorejec le za kakih 5 kr. potašlja potreboval, da si vsaj nekatere, najbolj priljubljene trse pognoji, ki mu bodo s stoternim sadom trud in stroške lepo povrneli. Mislim tudi, da utegnemo po gnojenju s kalijem v okom priti toliko pogubnej trsnej uši (filokseri), ktera se je tudi pri nas tu in tam že pokazala.

V Celju 6. aprila 1873. J. M. Wokaun.

O vinstvu,

ali kako se vino v kleti oskrbuje.

(Spisal Franjo Jančar.)

Kedaj se mošt pregleduje?

Vlastnik se veseli obilne, dobre vinske kapljice; ni mu torej zameriti, ako se za tri dni po pretakanji sopet poda v pivnico, toda varno in pazljivo va-njo stopa, ter pregleduje: ali ni kje obroč počil, ali čepi dobro držijo in ne spuščajo, ali ne meče mošt skozi piliko ven, ali ne moči ktera doga in ne teče indi skoz kterege soda itd. In če se tacega kaj zapazi, se naj brž popravi, ali se pokliče zveden človek, sodar, da to stori. Tako pride skrben gospodar sopet za tri dni, in na isti način pregleduje in popravlja.

Kaj je za 10 ali 14 dni storiti?

V tem času je mošt že zavrel, in je torej vino; vino pa se mora doliti. V ta namen se dene tisti sod na leseno pipo, ki ni bil tako napolnjen, kakor drugi sodi, kar se pri pretakanji večidel zgodi. Livnik in ročka se vzameta, ta se natoči, livnik pa v levi roki nad piliko ali ob piliki cev drži; z ročke se vino v livnik vlija in pazi, dokler sod ni do doge napolnjen. Za polnež se potrebuje večkrat 4 do 5 bokalov vina, včasih tudi manje za en sod, kakor je namreč bil sod poprej napolnjen. — Odsehdob se vsaki 8. dan novo vino doliva, vendar ga ne gre do vrha nalivati, ker še vino vedno vre.

Kako se pilike izdelujejo?

Po burnem vrenji se je mošt vlegel, in kar se še sedaj godi v sodu, ni več tako nevarno, ker se bolj mirno giblje. Zato se sedaj listje odpravi, in ker sodov do vrha napolniti ni, temuč le blizo pilike, zamoremo čepe rahlo v pilike djati, in sicer zato, ker bi trdo zabito vino sod lahko razgnalo in potem izteklo, če bi veter nastal in bi se vino bolj vzdignilo.

Kedaj se vino v drugič pretaka?

Mošt se je pred vrenjem pretočil; nekteri pa ga po zavrenji v prvič pretakajo, tedaj meseca novembra ali decembra; kar se nikakor opustiti ne sme, ako se ni mošt pretočil, kakor smo že rekli, da se namreč brž, ko se je debela nesnaga v moštu vsedla, in še ni vreti začel, naj pretoči. Ako se po našem nasvetu ravna, postane vino veliko glajše memo onega, ktero se ni kot mošt pretočilo. Pa tudi potem ga je treba spet pretočiti, ker je še dosehdob vedno na tihoma vrelo, in še ni čisto; česar se bomo o pretakanji prepričali. V drugič se pa vino pretaka meseca januarja ali saj februarja. Od prvega pretakanja do sedaj se je namreč že večidel vino vleglo, in drože so se vsedle, vino pa se je sčistilo, kolikor je namreč jesensko vreme dopuščalo.

Kteri čepi so najboljši?

Nekteri imajo ostružene ali zdrakslane čepa za dna in pilike, kar je vse hvalevredno. Toda vsak les ni dober, ker rad moči in se po takem veliko vina zgubi. Še celo slivov in brastov les ni držeč; a vendar je najboljši, ker je trd. Da so čepi zanesljivi, se naj pred rabo v olju skuhamo, tako se napojijo in dobro držijo.

Kakošno je vino, ki se od grozdja v snegu natrganega pridobi?

Vino, ktero se od grozdja v snegu natrganega dobi, je večidel dolgo kalno in gosto, ker ne more hitro in burno zevreti, in to zato ne, ker je grozdje premrzlo na tlačilnico prišlo; torej tudi daljši čas potrebuje za vrenje in čiščenje, včasih več let; vendar ostane sladko in gladko, le zgodnja se težko. Inače pa se z moštom in vinom ravno tako ravna, kakor z drugim, ktero je bilo o prijetnem jesenskem času pospravljeno. Ostane pa vsekako bolj prazno, če je v mrazu ali celó v snegu grozdje natrgano bilo, ker je po takem bolj vode navdano.

Dopisi.

Iz Celja 14. aprila. (Liberalizem raste in vera peša.) Koliko so že slabe novine, ki so navadno edini vir puhle učenosti mnogim mestjanom in tudi tržanom, v naši deželi škodovala, so priča tudi naši mestjani; in ako bi mi kdo tega ne veroval, naj bere mirno 3 moje razloge, iz katerih hočem rečeno dokazati. — Več let že v celjske „nemške“ cerkvi razun nedelj ni bilo tako imenovanih postnih pridig, deloma zato ne, ker farnej duhovščini časa pomenjuje, deloma ker se ni toliko potreba kazala, vsak katoličan pa itak zadostuje svojim dolžnostim, ako le po nedeljah Božjo službo obiskuje. Letos pa je vsak petek imel nemško pridigo č. o. Ferdinand Plattner iz kapucinskega reda in Nemec po rodu. V lepo razumljivi besedi razlagal je resnice iz trpljenja Gospodovega; ali glej — še cerkvene klopi niso bile polne poslušalcev, mestjanov moškega spola pa ni bilo toliko viditi, koliko imaš prstov na eni roki. Pred 15 ali 10 leti bilo je to še vse drugače; vidil si pri enakih priložnostih obilno mestjanov, zdaj pa vsa olika v tem obstaja, da se nič ne veruje.

To preziranje vsega, kar je dozdej vsakemu količkaj vernemu katoličanu sveto bilo, se je še posebno na veliko saboto pokazalo, ko je gosp. župan dr. Nekerman po sklepu drugih mestnih odbornikov na večer sklical shod vseh mestjanov v kerčmo pri „Levu“, da se posvetujejo zastran zahvalnega pisma do svitlega cesarja, ker je volilno reformo potrdil. Bi se li to ne bilo dalo za par dni odložiti, da se taki dnevi, ki so sveti vsakemu katoličanu, ne oskrunajo z nepotrebnim gostovanjem in veseliciami?

Pa to še ni vse. Naj bi svet zvedel, da so Celjani med liberalci v prvi vrsti, in da za nje cerkveni koledar nijedne veljave več nima, so s privoljenjem gosposke včeraj na Velikonoč naši gledišni igralci predstavljali „norca in noro“ — „der Narr und die Närrin“. Res lep predmet za taki den! Igre so ta veliki praznik prepovedane; da bi se pa nepostavnost zakrila, so jej dali lepo ime, češ, da se igra v prid „šolskemu fondu“ ali šolskemu penezu! Bode li šola po takih doneskih obogatela, ne vem; to pa je gotovo, da, kar se Jezuitom krivo očita, da jim namreč namen sredstva posvečuje, se mora po vsej pravici nasprotnikom Jezuitov očitati! — Da pri vsem tem grdem početju naše slovensko ljudstvo deleža nima, mi ni treba omenjati; pri vsaki slovenski Božji službi so cerkve natlačene in verni Slovenci še svetke v pravem duhu posvečujejo, kar se je vidilo pri Božjih grobih, pri ustajenji in velikonočna praznika. De bi le nemški liberalizem katoliškega Slovenca ne okužil!

V Ljubljani 14. aprila. Med tem, ko pišem te vrstice, se razlegajo pa dvorani v kazini napolnjeni možem, kateri so pomagali znameniti volilni reformi na noge. Zbranih je namreč v tej političnih blamaž že navzeti, dvorani nekaj c. k. uradnikov z deželnim predsednikom, grofom Auerpergom, katerim se je pridružilo nekoliko slave željnih in ob političnem kriku živečih sanjačev družin stanov, in tako je lepo skupej ljuba ustavaška familija. Kar se bo govorilo, ostane med četirimi stenami, kajti dežela se ne briga za to, kar se tukaj fantazuje ali sklepa; toraj bodo brezštevilni navdušeni „hoch!“ odmevali se le od sten v dvorani, po deželi se kaj takega ne razlega. Dasi je znameniti odsek za obhajanje volilne reforme, v kterega je bil izbran tudi neki politično čisto neizobraženi kamnosek jako obskurnega imena, razposlal po deželi vsim svojim privrženecem povabila k „banketu“, jih je priromala vendar le jako pičila peščica, kateri so se nastavliali krog kazine, nadejajé se, da jih bo svet prišel občudovat kakor junaške boritaje za svobodo in omiko; a zmotili so se, nihče se ni zmenil za nje, razen Dežmanovih čuvajev, kateri so bili jako blagodarno razstavljeni po drevoredu, da bi bili pri rokah, ako bi od narodne strani kaj počilo, česar so se bali, toda brez vsega uzroka. Pametno ljubljansko prebivalstvo misli o tem slavnem „banketu“ le to-le: „Gospoda v kazini ni pri pravi pameti; rajši bi šla pod milim nebom uživati krasnega solnčnega pomladanskega dne. Obžalujemo jih, in le želimo da jih vendar enkrat pamet sreča.“ — Tako sodijo Ljubljanci, vse je mirno, nihče ne govori o tem „banketu“, in če bodo tudi poslali po listih telegrame navdušenosti, ktera danes po Ljubljani navdaja vsacega, bo vendar vsak, ki naše sanjače in sluga le količkaj pozna, vedel, koliko so taki telegrami vredni.

Potrjenje volilne reforme nas ni posebno